

Transhumanizm nie jest nurtem jednorodnym. Z punktu widzenia metodologii nauk żadna z jego odmian nie jest teorią ani dyscypliną należącą do obszaru nauk formalnych, empirycznych, społecznych, humanistycznych czy stosowanych. Mimo że transhumaniści chętnie odwołują się do wyników badań różnych dyscyplin naukowych, z reguły nie roszeją pretensji do naukowości. Bostrom określa transhumanizm jako „ruch filozoficzno-kulturowy promujący wykorzystanie w odpowiedzialny sposób technologii do wzmocnienia ludzkich zdolności i poszerzenia zakresu rozwoju człowieka”²⁰. Sprawę dodatkowo komplikuje fakt, że transhumanizm jest zjawiskiem wielonurtowym. Istnieje wiele jego odmian: ekstropianizm, transhumanizm demokratyczny, posthumanizm, prometeizm, singularizm, socjalizm transhumanistyczny, transtopianizm i inne²¹.

W różnych nurtach transhumanizmu obecne są elementy naukowe, filozoficzne, futurologiczne, charakterystyczne dla fantastyki naukowej i utopii, a nawet wątki quasi-religijne. Zastanawiając się nad relacją transhumanizmu do religii, Bostrom zauważa, że może on pełnić wiele funkcji, które w przeszłości odgrywała religia – daje poczucie sensu oraz celu, nadzieję na osiągnięcie czegoś więcej od obecnej kondycji, wiarę w uwolnienie od chorób, niedoskonałości, a nawet obietnicę fizycznej nieśmiertelności. W przeciwieństwie jednak do standardowych religii transhumanizm jest światopoglądem zdecydowanie naturalistycznym. Nie odwołuje się do nadnaturalnych bytów ani ich nadnaturalnych interwencji. Wszystkie swoje nadzieje wiąże z realizacją obecnych w naturze potencjalności za pomocą osiągnięć nauki i technologii²². Transhumaniści starają się zachować (przynajmniej deklaracyjnie) spójność swoich przewidywań ze stanem wiedzy naukowej. Odwołują się do tradycji empiryzmu i krytycznego racjonalizmu. Deklarują postawę wolną od dogmatyzmu oraz otwartość swoich przekonań na korekty. „Należy podkreślić – pisze Bostrom – że transhumanizm nie jest zamkniętym zbiorem dogmatów. Jest ewoluującym światopoglądem, a raczej rodziną ewoluujących światopoglądów, ponieważ transhumaniści nie zgadzają się między sobą w wielu różnych

²⁰ Tamże, s. 45.

²¹ Na temat charakterystyki każdego z tych nurtów por. tamże, s. 44n.

²² Wydaje się, że transhumanizm jest spójny z koncepcją panteistyczną, jednak tego typu odwołań autor tego artykułu w pracach transhumanistów nie odnalazł. Panteizm można interpretować jako znaturalizowaną koncepcję Boga (zgodnie ze Spinozjańską formułą: „Deus sive Natura”).

kwestiach. Filozofia transhumanizmu wciąż znajduje się fazie formowania i stara się rozwijać w świetle nowych doświadczeń i wyzwań. Transhumaniści chcą wiedzieć, w czym nie mają racji, i stosownie do tej wiedzy zmieniać swoje poglądy²³.

KOGNITYWISTYCZNE INSPIRACJE TRANSHUMANIZMU

Kognitywistyka (ang. cognitive science) jest multidyscyplinarną dziedziną nauki zajmującą się badaniem procesów umysłowo-poznawczych, takich jak percepcja, pamięć, wnioskowanie, zdolności językowe, rozwiązywanie problemów, inteligencja, świadomość, podejmowanie decyzji, ewolucja poznania i komunikacji, reprezentacje poznawcze i wiele innych. Jej celem jest podanie dokładnego opisu struktury i funkcji wymienionych procesów poznawczych oraz sformułowanie wyjaśnienia ich genezy. Transhumaniści natomiast poszukują sposobów na ich wzmacnianie, rozszerzanie i udoskonalanie (ang. cognitive enhancement)²⁴. Kognitywiści prowadzą żmudne badania empiryczne, budują modele teoretyczne i są zainteresowani ich terapeutyczną przydatnością. Transhumaniści zaś prowadzą luźne spekulacje na temat możliwych sposobów rozwoju zdolności poznawczych człowieka. Czynią to nierzadko w nawiązaniu do badań z zakresu kognitywistyki, zwłaszcza takich jej subdyscyplin, jak sztuczna inteligencja, robotyka kognitywna, neurocybernetyka, implantologia kognitywna czy teoria ewolucji systemów poznawczych.

Do obszaru badawczego kognitywistyki należą naturalne i sztuczne systemy poznawcze – ludzie i zwierzęta, a także urządzenia elektroniczne służące do przetwarzania danych oraz wspomagania naturalnych procesów poznawczych. Tak szeroko określony przedmiot badań, a także zainteresowanie wspomaganie naturalnych zdolności poznawczych za pomocą nowych technologii czynią kognitywistykę przedmiotem zainteresowania transhumanistów. O ile jednak kognitywiści starają się metodą kolejnych przybliżeń opisywać i wyjaśniać procesy poznawcze zachodzące w zwierzęciu, człowieku, maszynie i hybrydowych systemach poznawczych, transhumaniści dokonują daleko

²³ B o s t r o m, *The Transhumanist FAQ*, s. 46. Zob. też teksty zebrane w antologii: *The Transhumanist Reader: Classical and Contemporary Essays on the Science, Technology, and the Philosophy of the Human Future*, red. M. More, N. Vita-More, John Wiley & Sons, Inc., Malden–Oxford–Chichester 2013.

²⁴ Według Bostroma i Sandberga cognitive enhancement jest taką formą interwencji w funkcjonowanie systemu poznawczego, która nie ma na celu wyłącznie działania terapeutycznego ani przywracającego utraconą funkcję. Chodzi o interwencję, która w sposób istotny udoskonala naturalne funkcje poznawcze (percepcję, pamięć, świadomość, uwagę, wnioskowanie i inne). Por. B o s t r o m, S a n d b e r g, dz. cyt., s. 312.

idących ekstrapolacji – formułują futurologiczne hipotezy, które podlegają empirycznej kontroli tylko w niewielkim stopniu lub nie podlegają jej wcale. Transhumanizm jest zbiorem koncepcji o silnie spekulatywnym charakterze, kognitywistyka zaś programowo pozostaje w granicach metod badawczych stosowanych w nauce.

W kognitywistyce bada się procesy poznawcze za pomocą metod i zasobów teoretycznych nauk humanistycznych, społecznych, ścisłych, przyrodniczych, inżynierskich i medycznych. Interdyscyplinarność uznaje się za jej znak firmowy. W przypadku transhumanizmu również mamy do czynienia ze swoiście rozumianą interdyscyplinarnością, lecz ma ona odmienny charakter i odgrywa inną rolę niż w kognitywistyce. Transhumaniści posługują się wynikami wybranych dyscyplin nauki, w tym kognitywistyki, do budowy programu mającego na celu przekształcenie i udoskonalenie natury ludzkiej, w szczególności inteligencji i innych zdolności umysłowo-poznawczych człowieka. Roztaczają przy tym perspektywy rozwoju daleko wykraczające poza możliwości naukowego przewidywania przyszłości. Wizje transhumanistyczne są odmianą przewidywania spekulatywnego, charakterystycznego dla futurologii, nie zaś przewidywania naukowego, opartego na znajomości mechanizmów i praw przyrody.